

1. Omaishoitajana Suomessa

Kuka on omaishoitaja?

- Omaishoitaja: Kuka tahansa omaistaan tai läheistään hoitava. Laki määrittelee omaishoitajaksi hoidettavan omaisen tai läheisen, joka on tehnyt omaishoitosopimuksen kunnan kanssa.
- Omaishoito: Vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön kotioloissa tapahtuva hoito silloin, kun hoitajana on omainen tai joku muu hoidettavalle läheinen henkilö.

Lähde: papunet.net

Etäomaishoito

- Etäomaishoito on vähemmän tunnettu omaishoitajuuden muoto, eikä sillä ole virallista määritelmää.
- Etäomaishoiva vaatii myös jatkuvaa sitoutumista ja on usein sekä henkisesti että taloudellisesti raskasta.
- Usein omainen asuu toisella paikkakunnalla ja matkustaa vapaa-ajallaan sekä viikonloppuisin auttamaan läheistään varmistaakseen hänen pärjäämisensä seuraavan viikon aikana.
- Etäomaishoitaja tarvitsee erityisesti vapaaehtoisen ystävän tukea.

Kuvaaja: Petteri Kivimäki

Omaishoito lukuina

- Yli miljoona (1,2 milj.) suomalaista auttaa säännöllisesti läheistään, heistä noin 700 000 huolehtii sairastuneesta läheisestään ansiotyön ohessa.
- Suomessa arvioidaan olevan noin 350 000 omaishoitotilannetta.
- Raskaita omaishoitotilanteita, joissa hoidettava olisi laitoshoidossa ilman omaishoitoa, on noin 60 000.
- Omaishoidon tukea sai vuoden 2018 aikana 47 485 henkilöä, heistä 65 vuotta täyttäneitä oli 58 %.
- Omaishoidon tuen asiakkaita oli Suomessa vuonna 2018 keskimäärin 9/1000 asukasta kohti.
- Kaikista omaishoitajista noin 70% on naisia.

Omaishoidon tarve kasvaa

- Vanhusväestön osuuden koko Suomen väestöstä odotetaan kasvavan merkittävästi. Yli 65-vuotiaiden osuuden väestöstä arvioidaan nousevan 26 prosenttiin vuoteen 2030 ja 29 prosenttiin vuoteen 2060 mennessä, vuonna 2016 heitä oli 20,9 prosenttia väestöstä.
- Suomessa on arviolta 193 000 muistisairasta henkilöä. Heistä 93 000 on tällä hetkellä keskivaikeassa muistisairauden vaiheessa.
- Muistisairauteen sairastuu vuosittain arviolta 14 500 henkilöä.
- Vuonna 2060 yli 65-vuotiaita on jo noin 1 790 000 (miljoonan yli 65-vuotiaan raja meni rikki heinäkuussa 2012)

Laki omaishoidon tuesta

- Lain tarkoituksena on edistää hoidettavan ja edun mukaisen omaishoidon toteutumista turvaamalla riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut.
- **Omaishoidon tuki: Kokonaisuus, joka muodostuu hoidettavalle annettavista palveluista, sekä omaishoitajan hoitopalkkiosta, vapaista ja omaishoitoa tukevista palveluista.**
- Edistää ja turvaa hoidon jatkuvuuden sekä riittävät sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut hoidettavalle ja hoitajalle.
- Tukee omaishoitajan työtä.

Omaishoidon tuki pähkinänkuoressa

- Sitovaa ja vaativaa hoitotyötä hoidettavan kotona tekevällä henkilöllä on mahdollisuus hakea ja saada omaishoidon tukea.
- Tukea haetaan hoidettavan kunnan sosiaalitoimistosta.
- Omaishoidon tuki on harkinnanvarainen sosiaalipalvelu, jota kunta järjestää määrärahojensa rajoissa.
- Tuen myöntämisen perusteena on ainoastaan hoitotyön sitovuus ja vaativuus.
- Omaishoidon tuki on kokonaisuus, johon kuuluu hoitopalkkion lisäksi palvelut.
- Omaishoidon tuesta tehdään toimeksiantosopimus kunnan ja omaishoitajan välille.
- Omaishoitosopimukseen liittyy aina hoito- ja palvelusuunnitelma.
- Omaishoitajalla on oikeus lakisääteisiin vapaisiin.
- Omaishoitajalle kertyy pääsääntöisesti eläkettä.

Lähde: Omaishoitajaliitto ry

Omaishoidon tuen myöntämisedellytykset

- Henkilö tarvitsee alentuneen toimintakyvyn, sairauden tai vamman vuoksi hoitoa kotioloissa.
- Hoidettavan omainen tai muu läheinen on valmis vastaamaan hoidosta ja hoitaja on terveydeltään kykenevä omaishoitajaksi.
- Omaishoito yhdessä muiden sosiaali- ja terveystalveluiden kanssa on hoidettavalle kokonaisvaltaisesti riittävää.
- Hoidettavan koti soveltuu siellä annetulle hoidolle.
- Tuen myöntämisen arvioidaan olevan hoidettavan edun mukaista.

Omaishoidon hoito- ja palvelusuunnitelma

- Omaishoidon tuesta on aina laadittava yhdessä hoidettavan ja omaishoitajan kanssa hoito- ja palvelusuunnitelma, joka liitetään omaishoitotosopimukseen.
- Omaishoitotosopimus on omaishoidon järjestämistä koskeva toimeksiantosopimus. Sopijaosapuolina omaishoitaja ja hoidon järjestämisestä vastaava kunta.
- Hoito- ja palvelusuunnitelman tarkoituksena on turvata omaishoitoperheelle riittävät palvelut.
- Hoito- ja palvelusuunnitelma toimii todisteena hoidettavalle ja omaishoitajalle suunnitelluista palveluista ja tuesta. Suunnitelma toimii myös työntekijöiden työvälineenä.
- Omaishoidon tukea koskeva hoito- ja palvelusuunnitelma on yhteinen hoidettavalle ja omaishoitajalle.

Omaishoitajan hoitopalkkio ja vapaa

- Omaishoidon tuen hoitopalkkion vähimmäismäärä on **1.1.2019** lukien **399,91** euroa kuukaudessa. Hoidollisesti raskaan siirtymävaiheen aikana maksettava hoitopalkkio on vähintään **799,81** euroa kuukaudessa.
- Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.
- Kunta voi järjestää omaishoitajalle säädettyä enemmän vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaita.
- Kunnan on huolehdittava hoidettavan tarkoituksenmukaisen hoidon järjestämisestä omaishoitajan vapaan aikana.
- Kunta voi harkintansa mukaan myöntää vapaapäiviä ja virkistysvapaita myös muille kuin lakisääteiseen vapaaseen oikeutetuille omaishoitajille.

Omaishoitajien asema Suomessa

- Laki omaishoidon tuesta antaa kunnille väljät kehykset omaishoitajien tukemiseen; omaishoitajien tukikäytännöt ja omaishoidon tuen myöntöperusteet vaihtelevat kunnittain.
- Useiden omaishoitajien ongelmana on vaikeus saada hoidettavalle sijaishoitajaa. Ongelma korostuu, jos omaishoitaja ei ole kunnallisen omaishoidontuen piirissä.
- Useat järjestöt tarjoavat omaishoitajille ryhmä- ja virkistystoimintaa, tuettuja lomia, hyvinvointipäiviä, ohjausta ja neuvontaa. Myös seurakunnat tukevat omaishoitajia.

Virallisesti omaishoitajaksi

Jenni ja Kasper

Lähde: www.monetkasvot.fi

Esimerkki – Jenni ja Kasper

Jenni, maailmaa nähnyt ratsastaja, äiti ja erityislapsensa omaishoitaja.

Synnytyksessä kaikki ei mennyt suunnitelmien mukaan. Happivaje oli Kasperin ensimmäinen koettelemus, sen jälkeen niitä on tullut lukuisia lisää. Elämästä on tullut taistelua omien ja Kasperin oikeuksien puolesta. Oikeuksien, jotka ovat toisille itsestäänselvyyksiä.

Olen Kasperin äiti ja omaishoitaja. Äitiys on usein arjessa hukassa, se jää mekaanisen hoitosuhteen varjoon. Sairaalan lapsen hoidon voi oppia ammattilaiselta. Se on asioita ja tekoja, jotka on pakko tehdä. Se ei ole osa normaalia äitiyttä. Usein on olo, ettei ole edes omaishoitaja vaan lääkäri tai sairaanhoitaja.

Toimiva äiti-lapsisuhde on hoitosuhdetta vaikeampi. Se on ihmissuhde, joka pitää rakentaa ja jota tulee vaalia. Se vaatii työtä. Tunnepuoli on rankin osuus. Pitää olla rohkeutta olla äiti ja uskallusta elää normaalia lapsiarkea. Välillä on hyvä vain istua sohvalla ja olla hetki yhdessä. Ei tuntee huonoa omaatuntoa tai syyllisyyttä.

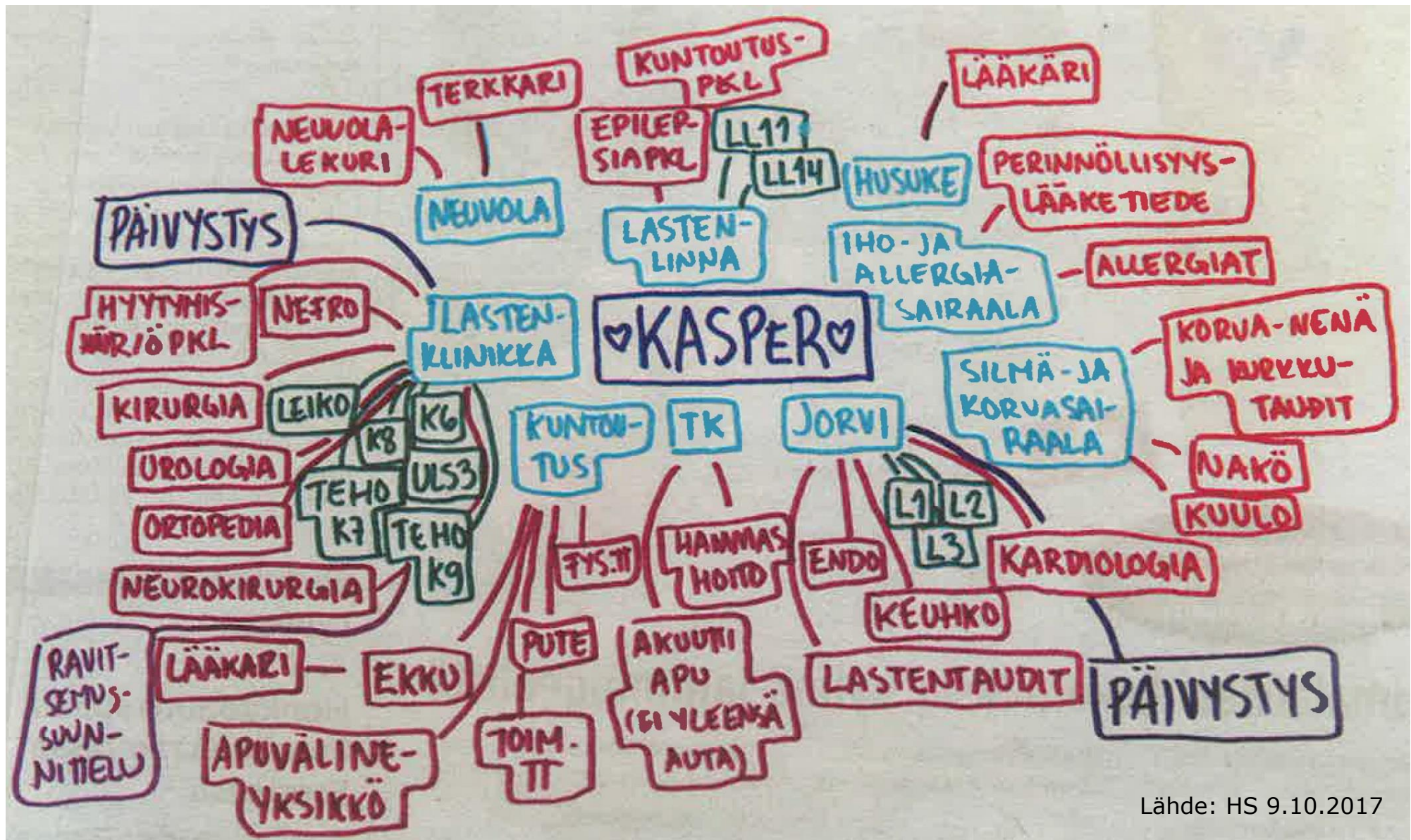
Omaishoitajana olen läsnä Kasperin elämässä joka päivä, koko päivän. Vertaistuki on omaishoitajalle korvaamaton apu. Samoin hoitajat, jotka mahdollistavat pienet omat hetket myös omaishoitajalle. Minulle ratsastaminen on voimavara. Kun menee metsään hevosen kanssa, kaikki muu unohtuu. Voi rauhoittua hetken. Metsässä luonnon kiertokulun huomaa. Se antaa voimaa ja lisää uskoa siihen, että elämää jatkuu ja me mennään jotenkin siinä mukana.

Omaishoitajana arki on raskasta, mutta onneksi Kasper nauraa paljon. Ilman naurua arki olisi liian rankkaa.

Lähde: Suomen omaishoidon verkoston Omaishoidon monet kasvot 2017 - 2018. Lisätietoa <https://monetkasvot.fi/omaishoidon-monet-kasvot/jenni-kasper/>

Kasperin terveystalot

Lähde: HS 9.10.2017

Omaishoidon tukihakemus kunnassa

- Omaishoidon tukea voidaan myöntää sekä pitkä- että lyhytaikaisen hoidontarpeen perusteella, jos omaisen antama hoito on hoidettavan edun mukaista ja edellytykset omaishoidon toteuttamiseksi ovat olemassa.
Omaishoidon tuki ei ole ns. subjektiivinen (= ehdoton) oikeus.
- Omaishoidon tukea voi hakea hoidettavan kotikunnan sosiaalitoimesta (vaadittavat lomakkeet ym. kuntakohtaisia).
- Omaishoidon tukiasioista vastaavat henkilöt vaihtelevat kunnittain. Omaishoidon tuki voi olla esimerkiksi kotipalveluohjaajan tai vanhus- tai vammaistyön sosiaalityöntekijän vastuulla.
- Kun hakemus on tehty, omaishoidon tuesta vastaava henkilö tekee kotikäynnin hoito- ja palvelutarpeen arvioimiseksi -> hoito- ja palvelusuunnitelma -> hyväksytty/hylätty hakemus

Omaishoidon tuki

Myönnetään

Omaishoidon järjestämistä koskeva toimeksiantosopimus= Omaishoitosopimus kunnan ja omaishoitajan välillä; liitteenä on oltava hoito -ja palvelusuunnitelma

Tukeen sisältyvät palvelut

Hoitopalkkio ja lakisääteiset vapaat

Hyvinvointi- ja terveystarkastukset sekä valmennus

Järjestöjen palvelut, vertaistuki ja virkistystilaisuudet

Voimassa toistaiseksi

Hoito- ja palvelusuunnitelman laatiminen
Mitä palveluja tarvitaan hoidettavalle/hoitajalle?
Miten palvelut toteutetaan?

Kotikäynti hoito- ja palvelutarpeen arvioimiseksi
Sopiiko koti hoitamiseen?
Onko myös hoidettava omaishoidon kannalla?

Yhteys sosiaalitoimeen
Tarvittavien asiakirjojen täyttö
Liitteet asiakirjoihin

Henkilö tunnistaa olevansa omaishoitaja
Keskustelut, muu informaatio
"Olenko omaishoitaja -lomake"

Hylätään

Ei virallista omaishoitajastatusta

Mahdollisuus vapaapäiviin

Mahdolliset muut kunnan palvelut (esim. kotihoito, vammaispalvelut, kuljetuspalvelut jne.)

Mahdolliset Kelan tuet

Järjestöjen palvelut, vertaistuki ja virkistystilaisuudet

Apua ja tukea omaishoitajalle

MAAKUNTA TAI KUNTA

- Perusterveydenhuolto (terveyskeskus, Sote uudistuksen mukainen palveluntarjoaja)
- Erikoissairaanhoido
- Palveluseteli
- Omaishoidon tuki
- Kotihoito (kotipalvelut, kotisairaanhoido ja kotihoidon tukipalvelut: mm. ateria-, kylvytys-, pyykki- ja kauppapalvelut)
- Hoidon onnistumiseksi tarvittavat hoitotarvikkeet ja apuvälineet
- Lyhytaikaishoido ja päivätoiminta hoidettavalle
- Vammaispalvelut vaikeavammaisille: asumiseen liittyvät palvelut, asunnon muutostyöt, kuljetus- ja saattajapalvelut, tulkki-, henkilökohtainen apu, päivätoiminta
- Harkinnanvaraiset palvelut: erityisravinto ja -vaatetus, taloudellista tukea apuvälineiden hankintaan, kuntoutus, sopeutumisvalmennus jne.

UUTENA

- Koulutus ja valmennus, hyvinvointi ja terveystarkastukset, muut hyvinvointia tukevat sosiaali- ja terveyspalvelut (alk. 1.1.2018)

Apua ja tukea omaishoitajille

ARA

- Korjausavustusten myöntäminen Arasta www.ara.fi

KELA

- Eläkkeet, eläkettä saavan hoitotuki
- Toimeentulotuki
- Kuntoutus
- Vammaisetuudet (mm. yli 16-vuotiaan vammaistuki ja eläkettä saavan hoitotuki)
- Erityishoitoraha sairaan tai vammaisen lapsen hoitamiseen
- Sairauspäiväraha
- Lääkekorvaukset, yksityisen sairaanhoidon, hammashoidon ja kuntoutuksen korvaukset sekä niihin liittyvät matkakorvaukset
- Opiskeluun liittyvät apuvälineet

YKSITYISET PALVELUN TARJOAJAT

- Omaishoitajalomitus, kodinhoitopalvelut, terveyspalvelut
- Päivätoiminta, perhehoito, palvelutalot ja hoivakodit
- Siivous

Apua ja tukea omaishoitajille

OMAISHOITAJALIITTO RY JA SEN PAIKALLISYHDISTYKSET

- Ohjaus ja neuvonta – mm. omaishoidon neuvontapuhelin 020-7806 599
- Tiedotus ja koulutus
- Vaikuttaminen ja kehittämistyö
- Omaishoitajalomat, kuntoutus
- Retket ja tapahtumat
- Vertaistukiryhmät, lomat ja virkistys
- Vaikuttaminen
- Lähellä -lehti, kirjat ja muut julkaisut

Apua ja tukea omaishoitajille

MUUT JÄRJESTÖT JA YHDISTYKSET

- Suomen Punainen Risti
- Suomen omaishoidon verkoston 17 jäsenjärjestöä esim. Mielenterveysomaiset keskusliitto – Finfamily ry, Kehitysvammaisten Tukiliitto ry ja Erityislasten vanhemmille Leijonaemot ry
- Yksityiset säätiöt

SEURAKUNNAT

- Ryhmiä, virkistyspäiviä, luentoja, leirejä
- Diakoniatyö, hengellistä tukea ja luottamuksellista keskusteluapua

MUUT PALVELUT

- Vakuutusyhtiöt
- Poliisilaitos: invalidipysäköinti
- Tullipiiri, Hanko: autoveronvähennys, verotoimisto (muut vähennykset)
- Valtionkonttori: veteraanikuntoutus